

Gemeenteraad van Hengelo
Postbus 18
7550AA Hengelo

Gemeente Hengelo

Postbus 18
7550 AA Hengelo

Onderwerp	Zaaknummer	Uw kenmerk	Datum
Politieke markt Omgevingsprogramma kunst en cultuur 2027-2040	4008790		19 december 2025

Geachte leden van de raad,

Via deze brief informeren wij u over het concept Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur.

Aanleiding

In maart 2024 informeerde het college u over de start van het nieuwe Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur, als opvolger van de Cultuurnota, die loopt tot eind 2026. Tijdens de politieke markt van 4 maart 2025 heeft u richting gegeven aan de vervolgstappen.

Sindsdien heeft het cluster Kunst en Cultuur samen met een ambtelijke klankbordgroep en het cultureel veld, gewerkt aan een eerste inhoudelijke uitwerking van het programma. Deze conceptversie ligt nu voor u.

Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur

Het Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur beschrijft hoe kunst en cultuur bijdragen aan het realiseren van de ambities en opgaven uit de Omgevingsvisie Stedelijk Hengelo. Het programma vertaalt deze strategische koers naar doelen, thema's en aandachtspunten voor de periode 2027–2040.

Het programma bouwt voort op:

- De bestaande culturele infrastructuur in Hengelo;
- De strategische opgaven van de stad, waaronder de Talentopgave en de transformatie van het sociaal domein;
- De samenwerking binnen de Cultuurregio Twente;
- Het regionale perspectief op brede welvaart, met de pijlers Welzijn en Welvaart als inhoudelijke kaders.

Het Omgevingsprogramma vormt daarmee de schakel tussen:

- De lange termijn koers uit de Omgevingsvisie;
- En de keuzes en maatregelen die in de uitvoeringsagenda verder worden uitgewerkt.

De afgelopen periode is gewerkt aan een conceptuele uitwerking. Dit is gedaan in samenwerking met het cultureel veld en meerdere collega's van andere beleidsvelden.

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Bezoekadres
Burgemeester van der
Dussenplein 1

E-mailadres
gemeente@hengelo.nl
Telefoonnummer
14-074

Politieke markt Kunst en Cultuur

Het college vindt het belangrijk dat u goed geïnformeerd en betrokken bent. Wij verzoeken het presidium daarom om bij voorkeur in januari aanstaande een politieke markt te organiseren over het Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur. Tijdens deze bijeenkomst kunt u reflecteren op het concept en richting meegeven voor de verdere uitwerking.

Wij vragen u daarbij om, vanuit uw rol als raad, met ons mee te kijken naar:

- Of de voorgestelde richting en opbouw aansluiten bij de strategische kaders die u eerder heeft vastgesteld (zoals de Omgevingsvisie en Koers 2040);
- Welke aandachtspunten of accenten volgens u nog versterkt of toegevoegd moeten worden.

Tijdens de politieke markt gaan wij graag met u in gesprek over onder meer:

- De waarde van kunst en cultuur en de manier waarop deze kunnen bijdragen aan de ruimtelijke, sociale en economische opgaven van Hengelo;
- De samenhang tussen de pijlers *Welzijn* en *Welvaart* en wat dit betekent voor de ontwikkeling van de stad;

Vervolg

De uitkomsten van de politieke markt verwerken wij in de vervolgstappen richting de definitieve versie van het Omgevingsprogramma. Dit wordt, voor de huidige nota Kunst en Cultuur afloopt, ter vaststelling aan het college voorgelegd.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van Hengelo,
de secretaris, de burgemeester,

De heer D. Lacroix

De heer S.W.J.G. Schelberg

Bijlage

1. Concept omgevingsprogramma Kunst en Cultuur 2027-2040

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Concept Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Strategische opgaven
 - Koers 2040
 - Talentopgave
 - Ruimtelijke opgaves
 - Wijkgericht werken
 - Transformatie Sociaal domein
 - Sociale basis
 - Maatschappelijke programmering
3. Waarde van kunst en cultuur - wat het is
 - De culturele infrastructuur van Hengelo
4. De impact van kunst en cultuur - wat het doet
 - Welvaart
 - Welzijn
5. Financiën
6. Integrale werkwijze
 - Omgevingsprogramma
 - Participatie
 - Proces
7. Monitoring en evaluatie

Bijlage 1: Samenvatting participatiebijeenkomst

Bijlage 2: Voorzieningenniveau a.d.h.v. Ringenmodel VNG

Bijlage 3: Van waarde naar impact a.d.h.v. De Impactcirkel van BlueYard

Inleiding

Hengelo bevindt zich in een fase van brede stedelijke transformatie. De opgaven waar de stad voor staat, ruimtelijk, sociaal en economisch, grijpen steeds sterker in elkaar. Om vanuit de unieke positie van Hengelo en op basis van de aanwezige potentie een hoofd te kunnen bieden aan deze transformatie is er ook in ons denken, duiden en doen een omslag nodig. Deze zogenaamde omslag wordt in dit Omgevingsprogramma langs drie lijnen bereikt. Samen zetten zij een beweging op gang waarmee Hengelo richting 2040 uitgroeit tot een gemeente met een landelijke aantrekkingskracht, zowel op basis van Welzijn als Welvaart. *In deze drie lijnen, denken, samenwerken en doen, krijgt kunst en cultuur een nieuwe positionering als integraal onderdeel van de stedelijke ontwikkeling.*

Om ervoor te zorgen dat er samenhang bereikt wordt op de inzet vanuit verschillende domeinen op deze stedelijke transformatie volgt nieuw beleid het stramien van de Omgevingswet. Deze manier van beleid ontwikkelen gaat uit van de vertaling beleid naar de fysieke leefomgeving: de eerste omslag (omslag in denken). Kunst en cultuur zijn als afzonderlijk beleid draagt bij aan omgevingswaarden, leef kwaliteit en brede welvaart.

De opgaves zijn leidende principes binnen de koers die de gemeente als stip op de horizon heeft gezet richting 2040; Hengelo als onderdeel van een groene top technologische regio. Die principes leiden tot prioritering en uiteindelijk een besliskader voor wat wel en niet bijdraagt aan deze koers: de tweede omslag (omslag in manier van samenwerken). *Het verbinden van culturele opgaven met sociaaleconomische en ruimtelijke opgaven maakt onderdeel uit van deze nieuwe manier van samenwerken.*

Hoe de culturele infrastructuur nu bij kan dragen aan de hier geformuleerde opgaves op het gebied van welzijn en welvaart is de derde omslag die we maken: de omslag in doen. Dit doen is vanuit de integraliteit van de Omgevingsvisie en opgevegericht.

Samen brengen deze omslagen een beweging op gang

Die beweging is dat de maatschappelijke betekenis van kunst en cultuur een gedeeld uitgangspunt vormt voor beleid, samenwerking en financiering. We kijken niet langer alleen naar *wat er is* aan culturele programmering en infrastructuur, maar vooral naar *wat deze bijdraagt* aan de stad die we willen zijn.

Van alle opgaves, die de gemeente voorziet dat zij belangrijk zijn voor Hengelo richting 2040, is de Talentopgave leidend. Deze opgave is gedefinieerd op de demografische uitdaging waar Hengelo en heel Twente voor staan. Een toekomstbestendige regio die vanwege vergrijzing vraagt om het aantrekken, ontwikkelen en behouden van jong talent. Dat betekent dat Hengelo moet investeren in een hoogwaardige leefomgeving, sterke wijken, aantrekkelijke voorzieningen en een levendige stedelijke cultuur.

Hengelo is ook een sociale stad, waarin iedereen mee kan doen. En waar er passende hulp en ondersteuning is voor iedereen die dat nodig heeft. De gemeente Hengelo heeft de afgelopen jaren een fundamentele verandering in gang gezet binnen het sociaal domein. Een transformatie in denken, organiseren en samenwerken. De kern van deze sociale opgaves: we willen hulp en ondersteuning bieden op een manier die toekomstbestendig, mensgericht en effectief is. Omdat het welzijn van iedereen ertoe doet.

Binnen de gemeentelijke ontwikkelopgaves krijgt cultuur een nieuwe, vanzelfsprekende rol. Kunst en Cultuur dragen bij aan leef kwaliteit, identiteit, innovatie en economische vitaliteit. Daarmee is cultuur niet alleen "aanvullend", maar een integraal onderdeel van hoe Hengelo zich ontwikkelt, in wijken, in voorzieningen en in de grote gebiedsontwikkelingen die de komende jaren vorm krijgen, inclusief hun betekenis voor de talentopgave en brede welvaart.

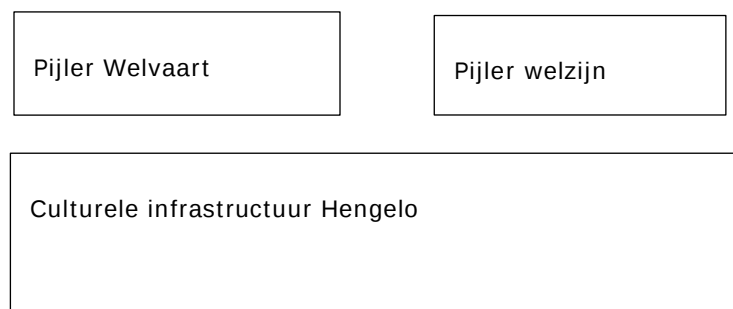
Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur

Dit Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur beschrijft die beweging. Het vertaalt de koers uit Koers 2040 en de Omgevingsvisie Stedelijk Hengelo naar het domein kunst en cultuur en legt vast hoe cultuur- vanuit wat er is aan culturele infrastructuur- bijdraagt aan de maatschappelijke,

ruimtelijke en economische opgaven van de stad. Daarmee krijgt kunst en cultuur een nieuwe strategische positie: niet aanvullend, maar sturend. Het programma vormt de schakel tussen de lange termijn koers en de keuzes die in de uitvoeringsagenda verder worden uitgewerkt, onder andere voor talentontwikkeling, sterke wijken, leef kwaliteit en gebiedsontwikkeling. Het werken binnen het kader van de Omgevingsvisie is nieuw en leidt tot een andere manier van beleidsontwikkeling.

Leeswijzer

De inleiding schetst een beeld van de beweging die we maken: van “wat cultuur is” naar “wat cultuur kan bijdragen”. In hoofdstuk 2 wordt een beeld geschetst van de strategische opgaven waar de gemeente Hengelo voor staat in de komende jaren en hoe kunst en cultuur daaraan kunnen bijdragen. Een goede lokale culturele infrastructuur is essentieel om de strategische ambities te kunnen verwezenlijken. Deze infrastructuur vormt het fundament en omvat culturele accommodaties, organisaties, creatieve makers en amateurbeoefenaars. In hoofdstuk 3 gaan we dieper in op de lokale culturele infrastructuur en hoe we bepalen wat een passende lokale culturele infrastructuur voor Hengelo is en welk kader we gebruiken bij het maken van beleidskeuzes over deze infrastructuur. Hoofdstuk 4 behandelt de twee inhoudelijke pijlers waarop we de komende jaren extra willen inzetten. Onderstaande afbeelding illustreert hoe hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4 zich tot elkaar verhouden. De Hengelose culturele infrastructuur en de pijlers zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De infrastructuur geeft invulling aan de pijlers en zorgt ervoor dat deze gerealiseerd kunnen worden.

Een belangrijk uitgangspunt is dat het programma niet opnieuw begint, maar voortbouwt op een stevige bestaande culturele infrastructuur. Het programma versterkt, verbindt en actualiseert wat er al is, zodat de inzet van cultuur richting 2040 toekomstbestendig wordt.

De uitvoeringsagenda maakt integraal onderdeel uit van het omgevingsprogramma en wordt in het eerste kwartaal van 2026 verder uitgewerkt. De tactische doelen die in dit hoofdstuk beschreven staan vormen daarom al de inhoudelijke basis voor de keuzes die in de uitvoeringsagenda geconcretiseerd worden, zonder dat dit hoofdstuk zelf al uitvoeringskeuzes vastlegt.

2. De Strategische opgaven

Hengelo staat aan de vooravond van een periode waarin sociale, economische en ruimtelijke opgaven steeds sterker met elkaar verweven raken. De stad groeit, wijken worden vernieuwd en er ontstaan nieuwe stedelijke gebieden die bepalend zijn voor de toekomst van Hengelo. Deze verwevenheid vraagt om een integrale benadering waarin kunst en cultuur vanuit de culturele infrastructuur, meebeweegt met de grote stedelijke opgaven van talent, leef kwaliteit en gebiedsontwikkeling.

Koers 2040

De strategie van Hengelo, als onderdeel van het stedelijk gebied in Twente, richt zich enerzijds op versterking van de sociaaleconomische ontwikkeling en structuur, met een focus op hightech (maak), en anderzijds op een aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor kenniswerkers, creatieve werkers, jongeren en vakmensen met een goede balans tussen de verschillende inkomensgroepen. Met deze strategie versterken wij onze internationale concurrentiepositie als stedelijke regio en stimuleren wij de voor ons zo belangrijke groei van de (beroeps)bevolking en de daarmee samenhangende woningvraag. Bij ongewijzigd beleid krimpt de beroepsbevolking immers als gevolg van vergrijzing. Groei van de beroepsbevolking is dus ook nodig om de bestaande economie te waarborgen. De koers naar 2040 wordt gedragen door een aantal strategische opgaven. De talentopgave is hierin leidend.

Deze koers vraagt om sector overstijgende samenwerking, waarin cultuur nadrukkelijk verbonden wordt aan onderwijs, techniek, innovatie en leef kwaliteit. Daarmee wordt cultuur niet alleen ondersteunend, mede richtinggevend in het aantrekken van talent en het versterken van de identiteit van Hengelo als groene technologische stad.

Talentopgave

De doelstelling van de Talentopgave is duidelijk: het behouden en aantrekken van talent. Dit draagt bij aan de ontwikkeling van een aantrekkelijk en bruisend Hengelo met sociale kwaliteit én de ambitie te groeien tot een groene technologische topregio. Dit moet leiden tot een robuuste en passende beroepsbevolking die de kwaliteit van leven in onze stad op peil houdt en versterkt. Daarbij is het belangrijk om in gedachten te houden dat de talentopgave geen sprint is, maar een marathon.

De vraag waar de gemeente en haar culturele partners voor staan, is welke onderdelen van de culturele programmering, zoals film, theater, uitgaansleven en meer, talent gaat boeien en binden. Dat geldt natuurlijk ook voor de talenten die nodig zijn om het culturele leven inhoud te geven. Een dubbele opgave. Het toekomstige talent zijn Millennials en Gen Z en zij vragen een ander aanbod dan het huidige oudere senioren publiek dat naar de theaters, film en musea gaat.

De toekomstige talenten vormen de generatie Z en zijn zich nu aan het formeren.

“Zij hebben een flexibele werkstijl. Op school hebben ze geleerd projectmatig en thematisch te werken. Generatie Z is hardwerkend, mondig, vrij, rationeel & intuïtief, non-conformistisch en durft de ongewone vragen te stellen. Hun valkuilen zijn afhankelijkheid, kwetsbaarheid, onzekerheid, snel verveeld zijn en een korte aandachtspanne. Werkwaarden die bij hen passen zijn: vrijheid, langetermijndenken en zeker ook financiële – en baan zekerheid¹”.

Om deze generatie te boeien en te binden zal een behoorlijke culturele uitdaging zijn gezien hun andersoortige waardenprofiel om een passend aanbod te maken. Anders zo laat het boek ‘bowling alone’ van Putman²

Het is daarom belangrijk om ruimte te geven/organiseren voor experiment en pionieren om daar waar nodig het aanbod in lijn te brengen met de vraag van toekomstige generaties. De partners

1 DE GENERATIE TIJDLIJN, VAN BOOMER TOT GENERATIE Z - YOUNGWORKS

2 PUTNAM, R. (2001). BOWLING ALONE. SIMON & SCHUSTER.

zijn zeker bezig hun aanbod aan te passen. Echter is het een gemeenschappelijke opgave geworden voor het culturele ecosysteem met een hoge prioriteit.

Hierbij is relevant dat Gen Z niet alleen consument is, maar ook maker. Deze generatie zoekt plekken om te creëren, experimenteren en onderdeel te zijn van betekenisvolle stedelijke netwerken. Dat betekent dat de culturele infrastructuur moet aansluiten bij hun behoefte aan flexibiliteit, informaliteit, samenwerking en zichtbaarheid. Kunst en cultuur dragen zo direct bij aan het binden van jong talent aan Hengelo.

Ruimtelijke opgaven – De stad in beweging

De stedelijke ontwikkeling voltrekken zich niet alleen binnen de grenzen van de stad, maar maken deel uit van de bredere regionale ontwikkeling waarin de Ruimtelijke Ontwikkelstrategie Twente (ROS) richting geeft aan de grootschalige woningbouw, werken en voorzieningen. Parallel hieraan versterkt het Nationaal Programma Vitale Regio's de inzet op leef kwaliteit, brede welvaart en toekomstbestendigheid in Twente.

Binnen Hengelo krijgen enkele gebiedsontwikkelingen een cruciale rol in deze stedelijke transformatie. De Spoorzone Hengelo–Enschede (SHE) ontwikkelt zich tot een nieuw stedelijk district waarin onderwijs, techniek, bedrijvigheid, mobiliteit en cultuur samenkomen.

De Magneet, sleutelgebied binnen de SHE, transformeert geleidelijk naar een gemengd stedelijk milieu. Hier ontstaan nieuwe plekken voor ondernemers, makers, culturele experimenten en stedelijke dynamiek. Het is een gebied waar jonge doelgroepen zich kunnen ontwikkelen en zichtbaar kunnen worden, en waar kunst en cultuur vanzelfsprekend onderdeel uitmaken van het stedelijke leven. Het is een gebied dat niet alleen ruimtelijk vernieuwt, maar ook een nieuwe identiteit toevoegt aan de stad, gericht op innovatie, talentontwikkeling en ontmoeting.

Ook het voormalige Koninklijke Machinefabriek Storkterrein (KMS) staat aan de vooravond van een herontwikkeling waarin wonen, werken, groen en culturele dynamiek elkaar versterken. Het terrein biedt een unieke kans om Hengelo's maakidentiteit en industrieel erfgoed te verbinden met de nieuwe creatieve en maatschappelijke energie van de stad.

Tegelijkertijd vraagt de binnenstad om een versterking van levendigheid, identiteit en verblijfskwaliteit. De binnenstad blijft het hart van de stedelijke dynamiek, een plek waar ontmoeting, cultuur, horeca, evenementen en nieuwe stedelijke functies elkaar moeten versterken.

De SHE/Magneet, KMS en de binnenstad, vormen samen de ruimtelijke ruggengraat waar cultuur een zichtbare bijdrage levert aan identiteit, innovatie en stedelijke dynamiek. Dit vraagt om programmering, maker plekken en experimenteerruimte die passen bij iedere gebiedsidentiteit

Wijkgerichte aanpak

De gemeente Hengelo richt zich de komende jaren op het behouden en versterken van vitale en leefbare wijken. Dit wordt gedaan door wijkgericht te werken en in te spelen op de veranderende sociaaleconomische en demografische factoren. De gemeente wil zichtbaar zijn op wijk- of stadsdeelniveau en aansluiten bij de leefwereld en behoeften van de bewoners. Het versterken en ondersteunen van lokale gemeenschappen is een belangrijk doel, evenals het creëren van een toekomstbestendige en betaalbare woon- en leefomgeving.

Voor leefbare wijken is het van belang dat de algemene voorzieningen (in de wijken) aansluiten op de behoefte van de inwoners in die wijken, voor zowel jong (denk aan onderwijs/huisvesting en jeugdzorg) als oud (denk aan zorg). Daarbij willen we wonen, zorg en welzijn zodanig op elkaar afstemmen dat onze inwoners zo lang mogelijk zelfstandig in hun eigen omgeving kunnen blijven wonen en functioneren. Ook is het belangrijk te investeren in een veilige, groene, gezonde, klimaat adaptieve leefomgeving, waar ook speelvoorzieningen, sport en bewegen een bijdrage aan leveren. Kunst en cultuur kunnen daarbij (eveneens) ingezet worden als middel voor sociale cohesie.

Ontwikkelingen in het Sociaal Domein

De gemeente Hengelo wil er altijd zijn voor inwoners van Hengelo die het zonder ondersteuning niet redden. Om dat ook in de toekomst te kunnen blijven doen, is de ondersteuning veranderd. Centraal in de nieuwe aanpak staat het Hengelo's Model met een driedeling in hulp en ondersteuning:

1. sociale basis; zorgen voor jezelf en elkaar
2. Basisondersteuning; sociale basispartners
3. Maatwerkondersteuning; geïndiceerde zorg

Vooral in de sociale basis speelt kunst en cultuur een rol. De sociale basis vormt het fundament van de Hengelose wijken: een netwerk van informele verbanden zoals buurten, verenigingen en gezinnen, aangevuld door voorzieningen en ondersteuning vanuit overheid en organisaties. Het gaat om laagdrempelige voorzieningen die voor iedereen toegankelijk zijn, zoals onderwijs, sport, cultuur en gezondheidszorg, én om activiteiten die inwoners verbinden. Door deze sociale basis te

versterken, bevorderen we normalisatie, preventie en een samenleving waarin iedereen kan meedoen en zich kan ontwikkelen. In de komende jaren gaan we onderzoeken welke culturele functies wijkgericht en nabij inwoners aangeboden blijven en/of kunnen gaan worden en welke op stedelijke schaal opereren.

Daarnaast speelt cultuur ook in de basisondersteuning een rol, bijvoorbeeld in preventieve interventies, participatiebevordering, cultuureducatie en welzijnsprogramma's. Hiermee sluit kunst en cultuur aan bij de transformatie-opgave in het sociaal domein waarin normaliseren, versterken en meedoen centraal staan.

3. Waarde van kunst en cultuur - Wat het is

De culturele infrastructuur van Hengelo is historisch geworteld in de maakindustrie en de sterke traditie van vakmanschap. Deze verbondenheid tussen techniek, creativiteit en gemeenschapszin vormt ook richting 2040 een belangrijk fundament voor de culturele ontwikkeling van de stad. Juist dit profiel – de combinatie van maken, leren, experimenteren en samenwerken – benutten we als kracht om de Creatieve Keten te versterken, ruimte te creëren voor nieuwe cultuurvormen en talent duurzaam aan de stad te binden. Door deze oorsprong te verbinden met de hedendaagse uitdagingen in welzijn, welvaart en stedelijke vernieuwing, ontstaat een cultuurklimaat dat uitnodigt tot innovatie, ontplooiing en brede participatie. Zo draagt de culturele infrastructuur niet alleen een geschiedenis, maar ook een duidelijke toekomstambitie: een veerkrachtige cultuursector die actief bijdraagt aan een sterke sociale basis, een vitale creatieve economie en een herkenbare, eigentijdse identiteit van Hengelo.

Dit hoofdstuk beschrijft de bestaande culturele infrastructuur als een stevig vertrekpunt voor het omgevingsprogramma. In de vervolgfase werken we deze structuur verder uit door te benoemen welke ambities hieruit voortkomen, welke keuzes nodig zijn en hoe deze richting geven aan de tactische doelen. Deze uitwerking wordt opgenomen in de uitvoeringsagenda in het eerste kwartaal van het nieuwe jaar.

Culturele infrastructuur in Hengelo

Om deze stedelijke ontwikkeling mogelijk te maken is een sterke, toekomstbestendige culturele infrastructuur nodig. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe die infrastructuur er in 2040 uit moet zien, hoe de huidige situatie is en welke ontwikkeling daarvoor nodig is

Hengelo heeft een bepaald voorzieningenniveau nodig om goed te functioneren. Een culturele infrastructuur is van wezenlijk belang om als stad aantrekkelijk te zijn om te wonen, werken en te bezoeken (om talent te binden en te boeien).

Het ringenmodel van de VNG geeft handvatten om de culturele infrastructuur van een stad in kaart te brengen (bijlage 2). Gemeente Hengelo valt qua inwoneraantal (ca. 83.000 inwoners) in de middelste ring, ofwel die van de middelgrote gemeente. Het ingevulde model laat zien dat Hengelo beschikt over een uitgebreide culturele infrastructuur die past bij een stad van deze omvang en zelfs op veel onderdelen uitstijgt boven het 'gemiddelde pakket' aan voorzieningen, dat kenmerkend is voor gemeenten tussen de 30.000 en 100.000 inwoners. Met deze rijke culturele infrastructuur heeft Hengelo ook een positie in de (cultuur-)regio, met een groter verzorgingsgebied dan alleen de eigen inwoners.

De culturele infrastructuur van Hengelo bestaat uit het geheel van makers, instellingen, voorzieningen, vrijwilligers, gebouwen en netwerken die samen het culturele leven in de stad mogelijk maken. Het gaat om zowel gesubsidieerde als niet-gesubsidieerde partijen, professionele organisaties én amateurkunst, verspreid over de binnenstad, de Magneet en de wijken.

De kern van deze infrastructuur wordt gevormd door:

- Vier culturele kernvoorzieningen met een stedelijke en deels regionale functie (waaronder schouwburg, poppodium, museumfunctie en bibliotheek),
- De lokale omroep,
- Aanvullende culturele voorzieningen zoals musea, presentatieplekken, kleinere podia en instellingen met een specifiek profiel,
- Tientallen amateurkunstverenigingen, kunstenaarscollectieven en theatergezelschappen,
- Broedplaatsen, werkplaatsen en informele makersplekken in onder meer Hart van Zuid en de binnenstad.

Samen vormen zij de basis voor de culturele programmering in Hengelo en de regio. De infrastructuur is op dit moment passend bij de schaal van de stad en heeft aantoonbare toegevoegde waarde voor Twente als geheel. Verdere doorontwikkeling zal nodig blijken om voldoende ruimte te bieden aan vernieuwing, experiment en jong talent.

Belangrijke bouwstenen van de huidige infrastructuur zijn:

- Podia en zalen
De schouwburg, het poppodium en andere podia bieden ruimte aan een breed scala aan voorstellingen, concerten en evenementen. Zij combineren stedelijke functies met een regionale aantrekkingskracht.
- Musea, presentatieplekken en beeldende kunst
Musea, tentoonstellingsruimtes en initiatieven van beeldend kunstenaars maken verhalen van de stad zichtbaar en dragen bij aan identiteit, educatie en toeristische aantrekkingskracht.
- Bibliotheek en letteren
De bibliotheek vervult een centrale rol als laagdrempelige ontmoetingsplek, kenniscentrum en culturele speler in de stad.
- Amateurkunst en verenigingsleven
Het sterke verenigingsleven in Hengelo, met koren, orkesten, gezelschappen en andere amateurkunstgroepen, vormt de “humuslaag” van de sector en zorgt voor brede cultuurparticipatie.
- Cultuureducatie en talentontwikkeling
Programma's zoals cultuureducatie op scholen, activiteiten van onderwijs- en cultuurpartners en trajecten voor jong talent vormen samen de creatieve keten van interesseren, leren, produceren en presenteren. *
- Evenementen en festivals
Evenementen in de binnenstad, in de Magneet en in de wijken versterken de zichtbaarheid van cultuur, zorgen voor ontmoeting en dragen bij aan het stedelijk profiel.
- Broedplaatsen en informele werkplekken
Tijdelijke en vaste broedplaatsen, ateliers en initiatieven in gebieden als Hart van Zuid en de Magneet bieden ruimte voor experiment, innovatie en nieuwe makers.

Creatieve Keten

De Creatieve Keten vormt het ontwikkelpad voor talent:
interesseren → leren → produceren → presenteren.

Hengelo zet de komende jaren in op versterking van alle schakels van deze keten.

Dit betekent:

- Ruimte om inwoners te interesseren via toegankelijk aanbod in de stad en in de wijken
- Mogelijkheden om te leren, zowel via programma cultuureducatie amateurkunstverenigingen als informele routes.
- Betaalbare plekken om te produceren, waaronder broedplaatsen, ateliers en werkplaatsen
- Zichtbare en diverse plekken om te presenteren, zowel formeel (schouwburg, Metropool, musea) als informeel (third places, wijklocaties, straatprogramma's)

De Creatieve Keten wordt in dit programma gebruikt als hulpmiddel om de doorstroom van talent, de toegankelijkheid van voorzieningen en de zichtbaarheid van cultuur in de stad te bewaken. In de uitvoeringsagenda wordt dit vertaald naar concrete sturingsopgaven.

Het bewaken van deze keten is essentieel om:

- De aantrekkingskracht van de stad te vergroten
- Jong talent te behouden
- De culturele sector innovatiekracht te geven
- Sociale en economische impact te versterken
- Om inzicht te krijgen in de keten zelf

Cultuurregio Twente

De lokale infrastructuur maakt deel uit van een groter, regionaal geheel. Het cultuurprofiel Ruimte voor Verbeelding van de regio Twente voor de periode 2021-2024 (met uitvoeringsprogramma t/m 2026) vormt de basis voor de regionale samenwerking tussen Twentse gemeenten. De doelen van Cultuurregio Twente draaien om het versterken van het culturele en creatieve klimaat door middel van samenwerking, het stimuleren van creativiteit en innovatie, en het benutten van cultuurparticipatie voor bredere maatschappelijke doelen. De regio streeft ernaar om een unieke combinatie van traditie en technologische vooruitgang te omarmen, waarbij grenzen tussen instellingen en gemeenten worden verlegd om de culturele infrastructuur te versterken en een dynamische, toekomstbestendige cultuursector te realiseren. Twente is een innovatieve hightechregio en wil talent aantrekken, opleiden en behouden om de brede welvaart te kunnen borgen. Door regionaal samen te werken, kunnen gezamenlijk programma's worden opgezet zodat talenten in de regio zich hier kunnen ontwikkelen en zodat Twente een interessante regio is om te blijven. Een deel van de opgave waar de gemeente voor staat krijgt ook uitwerking in de cultuurregio.

Van waarde naar impact

Deze lokale (en regionale) infrastructuur is de basis waarop dit Omgevingsprogramma verder bouwt. In het volgende hoofdstuk wordt beschreven hoe kunst en cultuur aan de hand van de pijlers Welzijn en Welvaart en de bijbehorende tactische doelen deze bestaande structuur benutten, versterken en door ontwikkelen richting 2040. Hoe dat wat kunst en cultuur zijn zich verhoudt tot dat wat het doet kan inzichtelijk worden gemaakt aan de hand van de Impactcirkel. (Bijlage 3)

4. De impact van kunst en cultuur – Wat het doet

In dit hoofdstuk is beschreven welke inhoudelijke thema's en tactische doelen onderdeel uitmaken van het Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur. Deze thema's laten zien hoe kunst en cultuur een bijdrage leveren aan de ontwikkelingen in de stad, zowel economisch, ruimtelijk als sociaal. Deze vormen uiteindelijk de basis voor de concrete activiteiten die in de periode 2027-2033 worden uitgevoerd. Deze zullen nader worden uitgewerkt in een uitvoeringagenda.

Het Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur kent twee inhoudelijke pijlers:
Welzijn en Welvaart. (Welzijn + Welvaart = Bruto Twents Geluk)

4.1 Welzijn: Kunst en cultuur als motor voor samenleven

In 2040 willen we bereikt hebben dat:

Kunst en cultuur hebben bijgedragen aan persoonlijke groei, ontmoeting en deelname aan activiteiten in het centrum en de wijken. Kunst en cultuur fungeren als brug tussen o.a. cultuur, onderwijs, welzijn en sport. Zo bouwen we aan een stad waar iedereen kan meedoen en zich herkent in wat er wordt gemaakt en gedeeld.

Een sterke stad begint bij een sterke sociale basis: plekken, netwerken en initiatieven die bijdragen aan meedoen, ontmoeting, verbondenheid en gelijke kansen. Cultuur heeft daarin een unieke rol, het brengt mensen samen, vergroot betrokkenheid en stimuleert creativiteit en begrip.

Daarvoor is nodig dat we (acties):

Kunst en cultuur permanent betrekken bij sociale vraagstukken

De Sociale Basis bestrijkt het hele scala tussen persoonlijke en gemeenschappelijke basis in de samenleving. Hiervoor is een toegankelijk cultureel aanbod van belang voor iedereen, ook gericht op diversiteit, inclusiviteit en gelijkwaardigheid. Het sterke verenigingsleven in Hengelo als humuslaag en de verscheidenheid aan culturele organisaties maken dit mogelijk. Vraag en aanbod kan bij elkaar gebracht worden door het inzetten van functionarissen als een cultuurmakelaar.

Als gemeente werken we wijkgericht of gebiedsgericht om beter aan te sluiten bij de leefwereld van inwoners. Dit sluit direct aan bij de strategische opgaven, waarin we inzetten op sterke en toekomstbestendige wijken. Door samen te werken met partners en inwoners zorgen we voor leefbare, veilige en sociale buurten. Dit betekent een stevig netwerk in de wijk, kortere lijntjes en betere dienstverlening.

Kunst en Cultuur kunnen een bijdrage leveren aan het behouden en beschrijven van de identiteit van een wijk. Het leggen van verbindingen vanuit cultureel perspectief (ook met bijvoorbeeld het onderwijs en welzijnswerk) is gericht op de behoefte van de wijk. Stedelijke functies als een bibliotheek hoeven niet fysiek in elke wijk aanwezig te zijn, maar er zal gezocht worden naar maatwerkoplossingen.

Uitgaan van het principe dat Kunst en cultuur bijdraagt aan persoonlijke ontwikkeling en het versterken van de eigen identiteit van inwoners van Hengelo en daarvoor een passende programmering en culturele infrastructuur hebben opgezet.

De stappen in de Creatieve Keten nemen we hierbij als uitgangspunt. We willen inwoners interesseren en hen laten kennismaken met kunst en cultuur. Bijvoorbeeld met de vele evenementen in de stad, maar ook binnen het programma Cultuurwijs Hengelo in de basis- en (voortgezet) speciaal onderwijs.

Het leren en verder door ontwikkelen kan via het formele én informele circuit in de verschillende cultuureducatie-instellingen en amateurkunstverenigingen in de stad. Buiten de opleidingen van het ROC heeft Hengelo geen onderwijsvorm voor professionele doorontwikkeling op het gebied van kunst en cultuur; (boven)regionaal zijn er voldoende mogelijkheden voor.

Zichtbaar maken van wat er allemaal in de stad aan cultureel kapitaal is te vinden kan via de lijn presenteren. Denk hierbij de concerten en uitvoeringen van amateurkunstverenigingen, de presentaties van de Broedplaatsen en de exposities van beeldend kunstenaars in de stad. Verschillende organisaties zijn actief binnen de lijn produceren: denk aan professioneel geleide dans- en theaterproducties in de stad. Of de artist-in-residence-trajecten.

Het is van belang om de doorstroom binnen de lijnen van de Creatieve Keten te blijven bewaken om een levendige cultuur in de stad te behouden.

Het veld gaf aan dat doorstroom en zichtbaarheid van jong talent nu onvoldoende geborgd zijn; dit wordt een expliciete uitwerkingsopgave in de uitvoeringsagenda.

Een duidelijke plek in buurten en wijken hebben ingeruimd voor deelname en ontmoeting via culturele activiteiten.

Hiervoor is nodig dat kunst en cultuur zichtbaar, toegankelijk en herkenbaar aanwezig is in de leefomgeving van inwoners. Dit sluit aan bij wat eerder is beschreven over wijkgericht en gebiedsgericht werken: de sociale basis wordt sterker wanneer culturele activiteiten dichtbij plaatsvinden en aansluiten bij de behoeften van wijken.

Dat betekent dat:

- Culturele voorzieningen en activiteiten bewust en planmatig in buurten worden gepositioneerd, passend bij de identiteit en behoeften van die wijk;
- De verbinding tussen cultuur, welzijn, onderwijs en wijkpartners wordt gelegd, zodat culturele programmering onderdeel wordt van de brede wijkopgave;
- Maatwerk centraal staat: niet elke wijk heeft dezelfde functies nodig, maar overal moet ruimte zijn voor deelname, ontmoeting en cultureel initiatief.

Dit versterkt zowel ontmoeting, verbondenheid als persoonlijke ontwikkeling, precies de sociale impact die uit de impactcirkel volgt.

De lijn presenteren heeft informele plekken nodig als broedplaatsen, maar ook formele plekken als expositieruimten, theater- en concertzalen. Ook culturele ontmoetingsplekken zoals bibliotheken, theaters en wijkcentra zijn erg van belang als ook andere ruimtes voor ontmoeting

Daarom is nodig dat:

- Er voldoende formele en informele plekken zijn waar makers kunnen tonen wat zij maken en waar inwoners cultuur kunnen ervaren;
- Broedplaatsen, ateliers, informele presentatieplekken en “underground”-locaties beschikbaar blijven voor experiment en ontmoeting;
- Formele plekken (zoals Schouwburg, Metropool, musea, expositieruimtes) onderdeel blijven van een brede infrastructuur waarin zowel amateurkunst, jonge makers als professionele makers terecht kunnen;
- ‘Third places’, toegankelijke plekken voor ontmoeting zonder drempels, worden gezien als essentieel onderdeel van het culturele ecosysteem in buurten en in de binnenstad.

Deze plekken maken het mogelijk om de doorstroom in de Creatieve Keten te bewaken, talent zichtbaar te maken en cultuur toegankelijk te houden voor alle inwoners.

Het veld wees op het tekort aan betaalbare werk en maakruimte; dit wordt als uitwerkingspunt opgenomen in de uitvoeringsagenda.

4.2 Welvaart – een vitale creatieve economie

In 2040 willen we bereikt hebben dat:

Hengelo ruimte biedt aan creativiteit en ondernemerschap, waardoor een dynamisch ecosysteem is ontstaan, dat bijdraagt aan economische groei, werkgelegenheid, innovatie en stedelijke ontwikkeling.

De culturele sector is onderdeel van een breed stedelijk ecosysteem waarin creativiteit, innovatie en ondernemerschap samenkomen. Door ruimte te bieden aan talent, experiment en samenwerking met techniek en media, bouwen we aan een dynamisch ecosysteem waarin makers, instellingen en ondernemers samenwerken.

Daarvoor is nodig dat we (acties):

Samenwerking tot stand komt op basis van gedeeld belang en een gelijk speelveld

Kunst en cultuur zijn sterke economische dragers. De toegevoegde waarde van deze sector aan de Nederlandse economie is hoog. Iedere euro inzet op kunst en cultuur levert nieuwe werkgelegenheid op en vertaalt zich meervoud terug aan indirecte bijdragen aan opbrengsten bij verblijf en vermaak, horeca en als uitgaven in winkels. Dit betekent dat er, buiten het belang van de culturele sector zelf, ook een breder economisch belang is ten opzichte van makers, creatieve ondernemers en culturele voorzieningen om stedelijke ontwikkeling tot een succes te maken. Dit gedeelde belang is een gezonde voorwaarde voor samenwerking binnen en buiten het domein van cultuur. Hier hoort een erkenning van de ondernemerspositie van kunstenaars en instellingen bij om de 'culturele' economie vitaal te houden. (Bedrijfsvoering en continuïteit)

De fysieke impact die cultuurmakers hebben op de omgeving biedt kansen om vernieuwende vormen van samenwerking te laten ontstaan die bijdragen aan community building (sociaal design) en kwalitatieve verbetering van de openbare ruimte. Hierbij is het van belang te kwantificeren wat de economische opbrengst is van deze fysieke impact. Dit draagt bij aan evenwichtige en transparante verhoudingen tussen stakeholders.

Fysiek ruimte geven aan experiment

Hengelo is een stad waar ondernemende mensen en bedrijven hun ideeën weten te realiseren. Dat past bij deze innovatieve industrie- en techniekstad. Hengeloërs hebben geleerd hun vaardigheden blijvend te ontwikkelen in een voortdurend veranderende wereld. Hengelo heeft een breed netwerk specialistische MKB-bedrijven. Deze ondernemende diversiteit is van grote waarde voor het ondernemersklimaat van Twente. Bij het doel om voor 2030 tot de top 3 van High Tech regio's van Nederland te behoren hoort een vruchtbaar klimaat voor innovatieve en vooruitstrevende maakplaatsen waar experimentele vormen van samenwerking tussen kunst en techniek mogelijk worden. De identiteit van Hengelo als maakstad is helpend bij deze ambitie.

Plekken waar deze uitwisseling tot stand komt kenmerken zich als informele ontmoetingsplekken waar alle onderdelen van de creatieve keten* samenkomen. Om de community te stimuleren waarin nieuwe vormen tot ontwikkeling komen is wendbaarheid in beleid en middelen nodig.

Vestigingsklimaat jong en nieuw talent versterkt wordt

Door een versterking van de culturele infrastructuur met goede voorzieningen voor kunstenaars dragen we bij aan de maatschappelijke- en economische impact die de creatieve sector heeft op de stedelijke dynamiek. Het is een wisselwerking die uiteindelijk het vestigingsklimaat voor jonge talentvolle makers en creatieve ondernemers bevordert en de leefbaarheid van Hengelo versterkt.

Naast de aanwezigheid van maakruimte is ook de diversiteit van woningaanbod voor deze doelgroep van belang. Verder biedt het unieke profiel en de identiteit van de stad Hengelo aanleiding om de aantrekkingskracht voor jong nieuw talent te inventariseren en waar nodig te versterken.

De in de stad aanwezige talenten, de verschillende in de stad aanwezige collecties en het unieke (im) materiele erfgoed voor het voetlicht brengen helpt hierbij. Een gezond vestigingsklimaat laat zien waar de kansen liggen voor mensen die zich willen ontwikkelen. De zichtbaarheid van instellingen en organisaties die hierin voorzien is daarbij essentieel.

5. Financiën

De Omslag dwingt tot keuzes maken

Het huidige voorzieningenniveau wordt mede mogelijk gemaakt door (jaarlijkse en incidentele) subsidies van de gemeente. Een aantal (grote) organisaties kampt wel met financiële tegenvallers en tekorten, onder andere door de forse inflatie en hoge huur- en energieprijzen. Dergelijke lastenverzwaringen zijn voor culturele organisaties lastig op te vangen in de exploitatie, zonder dat het ten koste gaat van de omvang van het aanbod of het bereik daarvan. Daarnaast is er ook sprake van historisch gegroeide subsidies, die niet (meer) aansluiten bij de ontwikkelingen en ambities die Hengelo nu voor zichzelf heeft gesteld. De komende jaren werken we toe naar een vorm van subsidiëren die past bij de ambities van de stad. Hierbij kan gedacht worden aan meerjarig subsidiëren (dit geeft zekerheid aan de organisaties) maar daarbij willen we ook flexibiliteit en ruimte voor vernieuwing mogelijk houden.

Daarnaast wordt het voor een toekomstbestendig cultureel ecosysteem steeds belangrijker dat er een balans ontstaat tussen structurele financiering vanuit de gemeente en aanvullende financieringsbronnen. Voor verenigingen betekent dit dat een stabiele basissubsidie noodzakelijk blijft voor continuïteit, terwijl bijzondere projecten en innovatietrajecten vaker kunnen worden gekoppeld aan cofinanciering vanuit andere domeinen en stakeholders. Dit sluit aan bij de gezamenlijke ambitie om cultuur als waardevolle factor in het talentklimaat te versterken.

Nieuwe financiële benadering

Om de opgaven die centraal staan met impact gericht werken uit te voeren kunnen andere financiële arrangementen nodig zijn. Ook zal een herbezinning nodig zijn in de (aan-) van de het financieel bestel. Het zal niet primair gaan om het beschikbaar stellen van extra financiële middelen. Het gaat vooral om het ontwikkelen van een nieuw bestel. Daarbij kan worden aangesloten bij de adviezen van de raad van Cultuur.

- Minder steunen op subsidie, maar zorg dragen voor een bredere en duurzamer financiering. De continuïteit van het culturele ecosysteem vraagt dan om een sterke combinatie van overheids- en private financieringsbronnen.
- Een ander thema is om de mogelijk belemmerende voorwaarden bij de subsidie meer in te richten om het culturele veld robuust en wendbaar te maken.

Het bedrijfsleven speelt in Hengelo een rol in het aantrekken en behouden van talent. Daarom ligt het voor de hand om in de toekomst nadrukkelijker een wederkerige relatie te verkennen.

Opgavegericht financieren.

Bij het opgave gericht financieren zijn meerdere partijen betrokken en zal de wijze en hoogte van financieren in samenhang zijn met de gevraagde bijdrage. Op deze manier kan de samenwerking worden geïntensiveerd. Dat vraagt om een omslag, aangezien momenteel op instellingsniveau wordt gefinancierd met als basis een exploitatiebijdrage. Zeker wanneer een bijdrage wordt gevraagd voor de opgaves in het sociale domein. De complexe vraagstukken die zich daarin voordoen vragen om een samenhangende en flexibele aanpak, waarbij meerdere partijen zijn aangesloten.

Met de nadruk op opgaven en de daaraan gekoppelde impact, is de vraag naar het wat al gesteld en de invulling van het hoe staat open. De betrokken partijen zijn dan vrij om de hoe vraag zelf in te vullen. Dat biedt hun ruimte, flexibiliteit en daarmee kunnen zij meer experimenteren.

Deze benadering sluit aan bij de behoefte uit het veld aan enerzijds transparante criteria, voorspelbaarheid én anderzijds experimenteerruimte. In de uitvoeringsagenda wordt uitgewerkt op welke thema's cofinanciering kansrijk is en hoe partners in positie worden gebracht om bij te dragen aan maatschappelijke doelen.

In 2040 willen we bereikt hebben dat:

Er een passend gedifferentieerd financiering bestel hebben, dat eenvoudig, bereikbaar en passend is en aansluit bij de financieringsbehoefte van het culturele ecosysteem. Waarbij een belangrijk deel van de financiering extern is belegd.

Daarvoor is nodig dat:

In samenwerking met en dicht bij het culturele veld de financiële instrumenten vorm worden gegeven. En dat het ijkpunt van de financiële middelen de maatschappelijke bijdrage wordt.

6. Integrale werkwijze en Participatie

De totstandkoming van het concept voor het Omgevingsprogramma Kunst en Cultuur is het resultaat van een uitgebreid en zorgvuldig ingericht participatieproces. In dit proces zijn cultuurpartners, collega's uit verschillende domeinen, maatschappelijke partners en raadsleden structureel betrokken. De werkwijze kenmerkt zich door dialoog, afstemming en een continue verbinding met de bredere stedelijke opgaven. Deze integrale aanpak sluit aan bij het uitgangspunt van de Omgevingswet dat beleidsontwikkeling domein overstijgend, inclusief en opgavegericht vorm moet krijgen.

Opgavetafels

Het proces startte met de opgavetafels, waarin de eerste inhoudelijke verkenningen plaatsvonden. Hier werd in kaart gebracht welke vraagstukken spelen binnen het culturele domein en welke verbindingen noodzakelijk zijn met sociale, economische en ruimtelijke thema's. Deze verkenningen vormden de basis voor de onderwerpen die in latere sessies verder zijn verdiept. Met name de behoefte aan experimenteerruimte, doorstroom van talent, versterking van de sociale basis en regionale inbedding zijn in deze fase expliciet naar voren gekomen. Deze inzichten vormen later belangrijke kapstukken in de uitvoeringsagenda.

Politieke markt 4 maart 2025

Tijdens de beeldvormende politieke markt van 4 maart 2025 werd de gemeenteraad meegenomen in de hoofdlijnen van het proces, de opbouw van het programma en de relatie met bevoegdheden en besluitvorming. De reflecties van de raad zijn meegenomen in de verdere uitwerking van het conceptkader. *De raad benadrukte daarbij het belang van strategische scherpste, realisme in uitvoerbaarheid en aandacht voor de verbinding met de stedelijke opgaven uit Koers 2040.*

Aftrap eerste bijeenkomst

Op 30 juni 2025 vond de eerste brede bijeenkomst plaats met vertegenwoordigers van culturele instellingen en gemeentelijke collega's. Deze sessie vormde de aftrap van de start van de tweede fase van het omgevingsprogramma Kunst en Cultuur. Deelnemers hebben gezamenlijk de eerste verkenning gemaakt van de thema's, met name de behoefte van de deelnemers zijn opgehaald. De opbrengsten uit deze sessie dienden als basis voor de verdere structurering van het programma. Hier werd ook de wens uitgesproken om de Creatieve Keten als denkkader te gebruiken én om informele en experimentele plekken beter te borgen in beleid.

Domein overstijgende interne bijeenkomst

Op 22 september 2025 volgde een domein overstijgende bijeenkomst met collega's uit het sociale, economische en ruimtelijke domein. Hier is vooral gekeken naar de raakvlakken tussen cultuur en bredere stedelijke opgaven, zoals talent, leefbaarheid, gebiedsontwikkeling en brede welvaart. Deze verbindingen zijn essentieel voor het Omgevingsprogramma en vormden een belangrijk toetsingskader voor het concept. Deze sessie bevestigde dat cultuur een integraal onderdeel moet zijn van zowel sociale basis, economische ontwikkeling als stedelijke identiteit. Daarmee werd ook de keuze onderbouwd voor de twee pijlers Welzijn en Welvaart.

Rondetafelgesprekken

Op 29 oktober 2025 organiseerden we een rondetafelgesprek met het culturele veld. In deze sessie is uitgebreid gesproken over de inhoudelijke koers, de ruimtelijke en economische dynamiek van het culturele ecosysteem en de positie van Hengelo binnen de regionale ontwikkelingen. Tijdens deze sessie werd de impactcirkel geïntroduceerd en verkenden deelnemers gezamenlijk welke thema's en maatschappelijke waarden richtinggevend zijn voor het nieuwe programma. De opbrengst hiervan legde de basis voor de structuur met de twee pijlers welzijn en welvaart. De bijeenkomst leverde een aantal richtinggevende inzichten op. Zo benadrukte het veld het belang van experimenteerruimte, broedplaatsen en informele werkplekken waar vernieuwende cultuurvormen kunnen ontstaan. Ook werd gepleit voor duidelijke kaders voor samenwerking, aandacht voor fair practice, een sterker zichtbaar cultureel profiel van de stad en ruimte voor jong talent. Het veld wees bovendien op het belang van een aantrekkelijke culturele uitgaanscultuur, regionale programmering en transparantie in rollen en verwachtingen tussen gemeente, instellingen en makers. (Deze thema's keren in het programma terug als tactische doelen, die in de uitvoeringsagenda worden vertaald naar concrete acties.)

(Zie bijlage 1 voor de opbrengst van deze bijeenkomst)

Reflectie

Na deze bijeenkomsten is in november 2025 zowel intern als binnen het culturele veld een conceptversie ter meelesen voorgelegd. De interne collega's hebben daarbij vooral gelet op de aansluiting met gemeentelijke kaders, zoals de Omgevingsvisie, gebiedsgerichte opgaven en sociaal beleid. Het culturele veld reflecteerde op herkenbaarheid, uitvoerbaarheid en de mate waarin het programma recht doet aan de eigen praktijk. De opmerkingen en suggesties uit deze meelesronde zijn verwerkt en hebben geleid tot verdere versterking van het conceptkader. *Op verzoek van zowel het veld als interne collega's is in deze fase expliciet aangesloten bij de Impactcirkel als gemeenschappelijk denkkader. Hierdoor wordt de samenhang tussen persoonlijke waarde, sociale basis, stedelijk weefsel en economische dynamiek inzichtelijk. Deze cirkel vormt tevens de basis voor monitoring in hoofdstuk 7. (Hoofdstuk 7 wordt samen met de uitvoeringsagenda uitgewerkt)*

Verankering van participatie

De participatieve benadering blijft ook in de volgende fases leidend. De inzichten uit het proces vormen de basis voor het verder uitwerken van de tactische doelen, het concretiseren van de uitvoeringsagenda en het vormgeven van monitoring op basis van de impactcirkel. In de vervolgfase wordt opnieuw afstemming gezocht met zowel interne partners als het culturele veld, zodat het uiteindelijke Omgevingsprogramma niet alleen beleidsmatig stevig staat, maar ook breed gedragen wordt door de stad. Participatie is daarmee geen fase, maar een structureel onderdeel van het programma en de uitvoering ervan.

Bijlage 1: Samenvatting inbreng culturele veld participatie bijeenkomst 2025

Tijdens de bijeenkomst met partners en collega's hebben we gezamenlijk gewerkt aan de betekenis van kunst en cultuur voor Hengelo. De Impactcirkel Hengelo is daarbij gebruikt als gedeeld denkkader. Deze cirkel hielp om vanuit verschillende perspectieven, individueel, sociaal, ruimtelijk en economie verkennen hoe cultuur bijdraagt aan het dagelijks leven, de ontwikkeling van inwoners en de toekomst van de stad. De inzichten en accenten uit deze sessie vormen de basis voor de richting die in dit programma is vastgelegd.

In de gesprekken is breed benadrukt dat kunst en cultuur geen los domein zijn, maar samenhangen met thema's als identiteit, talent, leefbaarheid, innovatie en de aantrekkelijkheid van de stad. De opbrengsten uit de bijeenkomst zijn vertaald naar een compact, richtinggevend programma, waarin de belangrijkste waarden, behoeften en kansen die door het veld zijn genoemd, zijn meegenomen. Met deze gezamenlijke uitgangspunten vormt dit document het vertrekpunt voor verdere uitwerking richting de uitvoeringsagenda.

1. Aantrekkelijke stedelijke cultuur

Wat het culturele veld heeft ingebracht:

- Meer zichtbaarheid van cultuur in de stad.
- Kunst in de openbare ruimte worden belangrijk gevonden.
- Stationsplein, Industrieplein en binnenstad werden genoemd als plekken met potentie voor een bruisende stad.
- Wens voor meer hotspots waar verschillende publieksgroepen elkaar ontmoeten.
- Aandacht voor jongerencultuur zonder nachtleven blijven jongeren niet.
- Er is behoefte aan ruimte voor experiment in het centrum.
- Evenementen worden als belangrijke drager van stedelijke cultuur gezien.
- De stad moet herkenbaar, trots en aantrekkelijk zijn (woorden die letterlijk terugkomen in de cirkels).
- Het culturele veld benoemt dat de identiteit van Hengelo meer zichtbaar mag worden in het straatbeeld.
- De Magneet wordt door deelnemers genoemd als belangrijk stedelijk gebied waar cultuur, creatieve broedplaatsen en maakindustrie samenkomen.
- Deelnemers noemen behoefte aan vastigheid én wendbaarheid in het stedelijk culturele klimaat.

2. De sociale basis, maatschappelijk systeem, persoonlijk geluk

Wat het culturele veld heeft ingebracht:

- Kunst en cultuur brengen mensen samen, dat werd breed uitgesproken.
- Verbinding met onderwijs, welzijn, sport, zorg kwam meerdere keren terug.
- Het belang van toegankelijk aanbod voor alle groepen (diversiteit, inclusiviteit) werd benadrukt.
- Inbreng van deelnemers: cultuur verkleint afstanden tussen groepen en draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling.
- Wijkgericht werken werd expliciet genoemd: cultuur moet ook in de wijken aanwezig zijn, niet alleen in de binnenstad.
- Deelnemers gaven aan dat de identiteit van wijken kan worden versterkt door cultuur.
- Het middenveld benoemde dat third places (ontmoetingsplekken) nodig zijn.
- Er leeft een sterke wens voor samenwerking rondom kinderen en jongeren.
- Het programma Cultuurwijs Hengelo werd genoemd als belangrijk voorbeeld van verbinding onderwijs–cultuur.
- In de cirkels staat dat cultuur bijdraagt aan welzijn, ontmoeting en verbondenheid.
- Amateurkunst werd genoemd als basis voor deelname (humuslaag).

3. Vitale creatieve economie, economische ontwikkeling, persoonlijke ontwikkeling

Wat het culturele veld heeft ingebracht:

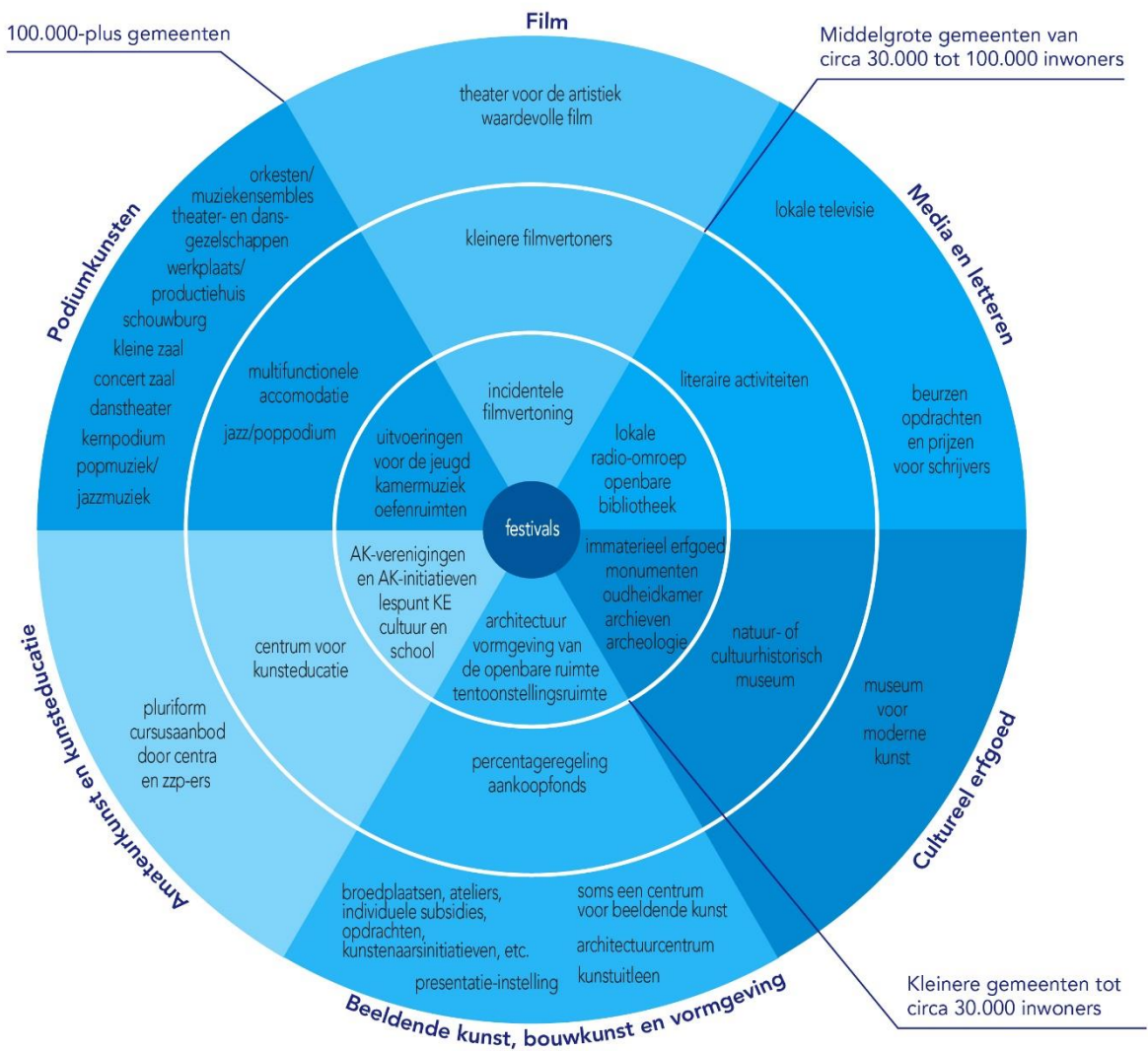
- Behoeft aan maakruimte, broedplaatsen, werkplaatsen.
- Deelnemers benadrukten het belang van een creatieve keten: leren → interesseren → presenteren → produceren.
- Doorstroom van talent moet beter worden ondersteund.
- Jong talent moet ruimte krijgen én vastgehouden worden in Hengelo.
- Deelnemers noemen dat er te weinig betaalbare ruimte is voor kunstenaars en makers.
- Er werd gesproken over de verbinding tussen kunst en techniek (typisch Hengelo).

- Belang van cultureel ondernemerschap werd benoemd.
- Er is behoefte aan duidelijke, transparante financiering en gelijke posities in samenwerking.
- Het middenveld vindt dat de gemeente wendbaar moet zijn in middelen om experiment mogelijk te maken.
- Talentontwikkeling moet niet alleen formeel, maar ook informeel plaatsvinden (community, broedplaatsen, underground).
- Het vestigingsklimaat voor nieuw talent moet worden versterkt: ruimte, betaalbaarheid, zichtbaarheid.

4. Overkoepelende signalen uit de bijeenkomst

- Deelnemers benoemen dat de impactcirkel goed aansluit bij hun eigen praktijk.
- Er is behoefte aan duidelijkheid van de gemeente: rol, verwachtingen, kaders.
- Ruimte voor experiment en innovatie wordt als essentieel gezien.
- Het culturele veld waardeert dat dit proces samen wordt vormgegeven.
- Men vraagt om continuïteit en voorspelbaarheid, maar ook vrijheid voor nieuwe ideeën.
- Er is expliciet gezegd dat cultuur mee moet doen in gebiedsontwikkeling.

Bijlage 2: Het voorzieningenniveau aan de hand van het Ringenmodel van de VNG

Bijlage 3: Van waarde naar impact a.d.h.v. De Impactcirkel van BlueYard

Impactcirkel kunst en cultuur Hengelo

